

17. Yüzyıl Osmanlı ve Amerikan Toplumlarında Zinanın İntikamı

The Revenge of Adultery in 17th Century Ottoman and American Society

Neslihan Koç Keskin*

Özet:

Bu yazıda, bir tür kişisel adaleti sağlama yöntemi olan intikamın, "cezalandırma yönü" üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, 17. yüzyılda Amerikan toplumunda zina yapan Hester Prynne'a verilen "kızıl damga" ve aynı yüzyılda Osmanlı toplumunda zina yapan kadın/erkeğe uygulanan "başa necis işkembe geçirme" teşhir cezaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İntikam, Zina, Ceza, Kızıl damga, Hester Prynne, Necis işkembe, 17. yüzyıl, Osmanlı.

Abstract:

This article compares two examples of public punishment given for adultery: One is the punishment of "red stamp" given to Hester Prynne in 17th Century America and the other is the punishment of placing "tripe on the head" which was dealt out for both men and women as punishment for adultery again in 17th Century Ottoman rule.

Keywords: Revenge, Adultery, Punishment, Red stamp, Hester Prynne, 17th Century, Tripe, Ottoman.

Bacon, intikamı, yasaların söküp atması gereken vahşi bir adalet duygusu olarak tanımlar.¹ Bu tanım kısa olmasına rağmen aslında intikamla ilgili çok önemli üç noktanın altını çizmektedir: Bunlardan ilki, intikamın bir duygu olmasıdır ki bu duygu; sevgi, nefret,

* Yrd. Doç. Dr. Neslihan Koç Keskin, Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Ankara.
neslihank@gazi.edu.tr

¹ Francis Bacon, "Öç Üstüne", *Denemeler*, çev. Akşit Göktürk, YKY Yayınları, İstanbul 1999, s. 36-37.

korku, öfke gibi insanın doğasında doğuştan yer alır. Tanımdaki ikinci önemli nokta ise “vahşilik”tir. Her ne kadar intikam, insanın doğasında olan bir duygu olsa da yabanilik, yırtıcılık, kabalık, uyumsuzluk, sıra dışılık, zarar verme, öldürme...vb. olumsuz çağrışımları zihnimizde uyandırmaktadır. Tanımın en çarpıcı son noktası ise intikamın adaleti sağlamaya yönelik olmasıdır. Fakat bu adalet kişiseldir. Kişisel adalet bir anlamda kasıt ve sistemliliği beraberinde getirir.

İnsanı intikam almaya iten pek çok sebep olabilir fakat intikamın vahşilik ve kişisel adaleti sağlama yönü, en çok üçüncü kişilerin neden olduğu ihanette, sevdiğini başkasıyla paylaşmanın verdiği öfke ve üzüntüyle ortaya çıkar. Sevdiğini ve ona duyduğu aşkı yitiren kimse, araya giren üçüncü kişiden ve belki de sevdiğinden çeşitli yollarla intikam alarak onları cezalandırır. Allan Hillery'nin “Küller Küllere” adlı hikâyesi bu bakımdan intikam ve cezanın iç içeliğini bize gösterir. Hikâyeyi kısaca şu şekilde özetleyebiliriz: Doktor Frank Morrow, karısı Melanie'nin kendisini ressam Robert ile aldattığını zanneder. Karısı için bir ölüm ilanı verir. Kahvaltı masasında bu ilanı okuyan Melanie, çok şaşırır ve eşine ilanı okur. Frank Morrow, soğukkanlılıkla ilanı kendisinin verdiğini söyledikten sonra, Melanie'yi bir yumrukla bayıltır ve karısının kalbine bir iğne enjekte eder. İğneyle enjekte edilen ilaç nedeniyle Melanie, bir ölü gibi kaskatı kesilir. Durumdan haberdar edilen cenaze görevlileri bir tabutla eve gelirler, kaskatı kesilmiş cesedi ipek bir kefenle sararak ve ölüm belgesini imzalayarak giderler. Yalnız kalan doktor, karısının kefenini sıyrır, ameliyatlarda kullanılan iplikle, karısının dudaklarını ve ayaklarını birbirine, kollarını göğsüne diker daha sonra kefeni tekrar sarar. Sakin geçen bir cenaze töreninden ardından Melanie, içinde bulunduğu tabutla belediye cenaze yakma evine getirilir. Bu sırada, ilacın etkisi geçmeye başlar ve kadın yavaş yavaş kendisine gelir. Melanie'nin son hatırladığı şey, kocasının kendisine attığı yumruktur. Konuşmaya ve kıpırdanmaya çalışır, bir yandan da sıcaklığı ve acıyı hissetmeye başlar. Bu şekilde acılar içinde yanarak ölür. Doktor, öğleden sonra kendisini aldattığını düşündüğü karısından intikamını almanın rahatlığıyla içkisini yudumlar. Hikâyenin sonunda ise Frank, Melanie'nin kendisinin aldatmadığını acı bir şekilde öğrenir.² Bu hikâyedekine benzer şekilde, bu yazımızda aldatmanın daha doğrusu zinanın intikamının nasıl alındığını, Amerikan ve Osmanlı toplumunda verilen iki teşhir cezası üzerinden anlatmaya çalışacağız.

Zina yapan Hester Prynne ve cezası: “Kızıl Damga”

² Allan Hillery, “Küller Küllere”, *Öç Öyküleri Antolojisi*, çev.Haluk Erdemol, İstanbul 2002, s. 224-230.

Hester Prynne, Nathaniel Hawthorne'un orijinal adı *The Scarlet Letter* olan romanının başkahramanıdır. *The Scarlet Letter*, roman olarak *Kızıl Damga*³ ve film olarak *Kırmızı Leke*⁴ adlarıyla dilimize çevrilmiştir. Romana konu olan olaylar, 17. yüzyılda, Amerika Massachusetts'te (Boston) geçmektedir. Romanın ana karakteri genç, güzel ve yoksul bir kadın olan Hester Prynne'dir. Hester, yaşlı ama zengin bir doktor olan Roger Chillingworth ile evlenir. Kocasını iki yıl boyunca ortadan kaybolan Hester, onu, kasabanın genç rahibi Arthur Dimmesdale ile aldatır. Bu beraberlikten hamile kalan Hester, zina suçundan hapse girer ve hapiste Pearl adlı bir çocuk dünyaya getirir fakat Hester'in cezası bununla bitmeyecektir. Boston'un en eski kilisesinin saçağının altına tahta ve demir kullanılarak bir platform oluşturulur. Bu platform aslında, suçlunun yüzünü kapatmasını ve kıpırdamasını engelleyen, demirden kısıkaçları olan bir makine, bir alet görevini görmektedir. Hester, bu platformda üç saat boyunca teşhir edilme cezasına çarptırılır. Ayrıca hem teşhir sırasında hem de kamusal alanda, İngilizce zina/zinacı (adultery/adulteress) kelimelerinin baş harfi olan, altın rengi simle bezenmiş, kıpkızıl bir A harfini elbisesinin üzerinde taşıyacaktır. Romanda, bu A harfinin, üç aylık bebeğin kapatamayacağı kadar büyük olduğu belirtilir. Teşhir sırasında onu, sıradan halkın yanında, kilisenin balkonundan vali, hâkimler, bir general, din adamlarından oluşan resmî bir erkân ve hatta Hester'in kocası ile kasabanın genç rahibi Arthur Dimmesdale da izler. Hester, tüm ısrarlara rağmen ne kocasının adını ne de rahibin adını söyler ve hayatının sonuna kadar bu A harfini üzerinde taşır.

Romandaki ilginç ve çarpıcı diyaloglardan biri hapisaneye gelen Doktor Roger Chillingworth ile Hester arasında geçer. Teşhirden sonra sinir krizi geçiren Hester'ı ve sürekli ağlayan bebeği sakinleştirmek için hapisaneye ziyaret bahanesiyle gelen Doktor Chillingworth'tan yardım istenir. Aslında doktorun ziyaretinin sebebi, Hester'dan kendisinin kimliğini gizlemesini istemektir. Doktor önce bebeği ilaçla sakinleştirir daha sonra Hester'a içmesi için ilaç verir. Hester, kocasının bu ilaçla kendisini öldüreceğini sanır. Doktor ona şöyle der: "Beni bu kadar az mı tanıdın sen Hester Prynne? Ben böyle basitlikler yapacak kadar sığ biri miyim? İntikam almayı planlasam seni hayatın tüm kötülük ve acılarından kurtaracak ilacı vermek yerine, bu utancın göğsünü dağlayıp gitmesine izin vererek, yaşamını sağlamak çok daha güzel bir intikam olmaz mı? ... Sen yaşmalısın! Utancını üzerinde

---

³ Nathaniel Hawthorne, *Kızıl Damga*, çev. Utku İlban Coşkunoglu, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2008; Nathaniel Hawthorne, *Kızıl Damga*, çev. Z.Gülümser Ağrıer Çuhadar, Arion Yayınları, İstanbul 2002.

⁴ The Scarlet Letter filmi 1995 yılında gösterilmiştir.

taşıırken tüm kadın ve erkekler bu damgayı görsün. Kocan olarak sevdiğin o adam da şurada yatan bebek de! Herkes her zaman görsün! Haydi yaşamak için bu ilacı iç şimdi.”⁵

Osmanlı toplumunda zina yapan kadın/erkek ve cezası: “Necis İşkembe”

Fatih Sultan Mehmet zamanında yaşamış ünlü bir Bizans imparator ailesine (Cantacuzeneler) mensup olan Theodore Spandounes/Spandugino, *The Origin of The Ottoman Emperors*⁶ adlı eserinde zina yapan erkeğe uygulanan ilginç bir teşhir cezasından şu şekilde bahseder:⁷

“Eğer bir Hristiyan, Türk bir kadınla cinsel ilişkiye girdiği esnada yakalanırsa ya kırbaçlanır ya da Müslüman olmaya zorlanabilir. Bu cezadan kaçmak için 500, 1000 ve hatta 2000 duka altını ödeyen kişiler tanıyorum. Eğer bir Hristiyan veya Türk erkeği, nikâhlı eşi olmayan bir kadınla yatakta yakalanırsa, kafasında bir hayvanın iç organları (işkembesi) elinde de hayvanın kuyruğuyla eşeğe ters bindirilerek şehirde gezdirilir. Bu durumdaki bir kişi 1500 duka altını ödeyerek bu ayıptan ve cezadan kaçabilir.”⁸

Theodore Spandounes/Spandugino’dan sonra 17. yüzyılda Osmanlı’ya gelen botanik uzmanı Joseph Pitton de Tournefort, yazdığı seyahatnamesinde zina yaparken yakalanan kadınların denize atıldıklarını söylerken, erkeklerin de başlarına bağırsaktan yapılmış bir taç ve boyunlarına da aynı şekilde bir kravat takılıp, eşeğe ters bindirilerek teşhir edildiğini şu şekilde anlatmıştır:

“Zina Türkiye’de çok sert biçimde cezalandırılır. Yalnızca zina hâlinde kocalar karılarının yaşayıp yaşamamasıyla ilgili karar verebilirler; zira eğer kocaların ruhu kinle doluyorsa, suçüstü yapılmış ya da biçimsel olarak kandırılmış bu bahtsız kadınlar içi taş dolu bir çuvala konarak denize atılır; ne var ki, kadınların çoğu o kadar iyi yüzer ki pek ender

⁵ Nathaniel Hawthorne, *Kızıl Damga*, çev. Utku İlban Coşkunoglu, s. 76

⁶ Orijinal adı *Discorso di Theodoro Spandugino Cantacusino Gentil’homo Costantinopolitano Dall’origine de’principi Turchi*’dir.

⁷ Metin And, “XVI.Yüzyıl da Osmanlılarda Cezalar” başlıklı yazısında bu cezayı farklı olarak şu şekilde aktarır: “Bir zimmî bir Türk kadınıyla zina ederse Müslüman olmazsa yakılırdı. Bir zimmî veya Müslüman Türk bir zimmî kadınla zina ederken yakalanırsa, hem erkek hem kadın sokaklarda bir eşeğin üzerine ters oturtulur, başına koyun işkembesi sarılır, eşeğin kuyruğunu yular gibi tutarak sokakta dolaştırılırdı.” *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 3, 1 Nisan 1969, s. 32.

⁸ “If a Christian is caught in sexual act with a Turkish woman he can either be lashed or be forced to become a Muslim. I have known of men who have paid 500, 1,000, or even 2,000 ducats to avoid this penalty. If a Christian or a Turk is found in bed with a woman not his wife, he is paraded around the town sitting backwards on an ass with entrails on his head and the animal’s tail in his hand. A man of status in these circumstances escapes the penalty and the shame by paying 1,500 ducats.” Theodore Spandounes, *On the Origin of the Ottoman Emperors*, Translated and edited by Donald M. Nicholl, Cambridge University Press, New York 2009, s. 130-131.

boğulurlar. Eğer kocaları hayatlarını bağışlarsa, kadınlar bazen eskiye oranla çok daha mutlu olurlar: Çünkü bu kadınlar âşıklarıyla-eğer âşıkları Hristiyansa Müslüman olma cezasına çarptırıldıktan sonra evlenmeye zorlanırlar. Çoğu zaman erkek âşık, bir eşeğe ters binip eşeğin kuyruğunu dizgin gibi tutmak zorunda bırakılarak, başına bağırsaktan yapılmış bir taç ve boynuna da bağırsaktan bir kravat takılmış vaziyette sokaklarda dolaşma cezasına çarptırılır. Bu zafer turundan sonra, böğürlerine ve tabanlarına birkaç sopa vurulur.”⁹

Her iki yabancı yazarın bahsettikleri bu teşhir cezasının gerçekten uygulanıp uygulanmadığı konusunda akla bazı soru işaretleri gelmektedir. Fakat ilginç olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde de bu cezaya atıfta bulunulmasıdır. Çelebi, İstanbul'daki oyun kollarından Yahudilerden oluşan Semmûr-kaş kolunu anlatırken, onların düşman oldukları Çingenerle yaptıkları bir gösteriden bahsetmiştir. Gösteride, Yahudi bir erkekle zina yaparken basılan Çingene kadın, bir eşeğe ters oturtulur, başına ceza olarak pis işkembe geçirilir ve başka bir eşeğe bindirilen Yahudi'yle birlikte gezdirilir:

“On ikinci semmûr-kaş kolı: 200 neferdir ve cümlesi Yahûdîlerdir. Bu Yahûdî kollarının istihârları oldur kim cemî-i hokkabâz ve sürâhîbâz ve kûzebâz ve kadehbâz ve âteşbâz ve şebbâz ve perendebâz ve mührebâz ve sinibâz ve taklabâz [ve] kullebâz ve'l-hâsıl cümle marifet-i bâz-bâzan bunların kollarında mevcûd olup ta sabâha dek bî-minnet fasl iderler ve bunlar Çingene kollarına gâyet hasm olduklarından bir kol Çingene'den ve bir kol Yahudi'den dutup hasmâne bir fasıl Yahudiler ve bir fasıl Çingâne ider. Garîb ve acîb temâşâlar olur ammâ bu Yahudilerin Çingene'lerine galebe taklîdleri var kim görüp istimâ iden temâşâcıların akli gülmeden zâ'il olur. Evvelâ Çingâne ayı oynatmağla meşhûrdur. Yahûdîler oynadırken gûn-a-gûn şakalar idüp, çingânelere söz atarlar. Bir çingâne avratın bir Yahûdiyle dutup, Yahûdiye ve çingâneye işkence idüp, söylediklerinde [temâşâdır] ve çingâne karısın necîslî işkembe ile ters eşeğe bindürüp, Yahûdî dahi bir eşek üzre siyâset ile geçürüp, bir hây-hû ile taklîd itdüklerinde, âdem gülmeden mebhût olur ve niçe bunun emsâlî çingânelere rağmen taklîdleri vardır.”¹⁰

Fakat Theodore Spandounes/Spandugnino ve Tournefort, necis işkembenin erkeğin başına, Çelebi ise kadının başına geçirildiğini belirtmiştir.

⁹ Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnâmesi*, çev. Zülâl Kılıç, İstanbul 2005, s. 72.

¹⁰ Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasınının Transkripsiyonu-Dizini I.Kitap İstanbul*, hzl. Orhan Şaik Gökyay, İstanbul 1996, s. 308.

Hayat Tarih Mecmuası'nda ceza bu şekilde görselleştirilmiştir.¹¹

Gerek yabancı iki seyyahın gerekse Çelebi'nin bahsettiği bu cezanın izlerini, 17. yüzyıl divânlarında da taradık.¹² Sadece Vecdî'nin Divânçesi'nde yer alan bir matla beytinde bu cezadan bahsedildiğini tespit ettik. Vecdî bu beytinde, mumu bir kadın, rûzgârı da onunla ilişkiye giren bir erkek olarak düşünmüş, mumun başına sönmeyin diye kapatılan fanusu da başa geçirilen hayvan işkembesine benzetmiştir. Şairi bu düşünceye sevk eden eskiden fanusların işkembeden yapılmasıdır:

Şem'ün bu gice rûzgâr itdi tebeh nâmûsını

Geydürdi âhir başına işkenbeden fânûsını

Vecdî matla 1

Sonuç

Kökene Arapça olan “intikam” kelimesinin “cezalandırma” anlamı, Kur'ân'da birçok ayette geçer ve yine Allah'ın esma-i hüsnasında geçen bir adı da “suçluları cezalandıran” anlamına gelen Müntakim'dir.¹³ Bu yazıda, “intikam” kelimesinin “cezalandırma”

¹¹ Metin And, agm., s. 32.

¹² Bu ceza ile ilgili aşağıda ismi verilen divân şairlerinin divânları taranmış fakat başka bir örnek bulunamamıştır. Atâyî (ö. 1635), Bahâyî (ö. 1654), Bahî (ö. 1617), Cevrî (ö. 1654), Fasîh (ö. 1699), Fehîm-i Kadîm (ö. 1647), Sîmkeşzâde Feyzî (ö. 1690), Hâletî (ö. 1631), Hevâyî (ö. 1710), Hisâlî (ö. 1651), İsmetî (ö. 1665), İzzetî (ö. 1681), Kelîm (ö. 1686), Mantukî (ö. 1635), Mezâkî (ö. 1676), Nâbî (ö. 1712), Nâdirî (ö. 1626), Nâ'ilî (ö. 1666), Nâmî (ö. 1673/4), Nedîm-i Kadîm (ö. 1670), Nefî (ö. 1635), Neşâtî (ö. 1673), Nisârî (ö. 1656), Ramî (ö. 1640), Sâbit (ö. 1712), Sabrî (ö. 1645), Sabûhî (ö. 1647), Süheylî (IV.Murad dönemi), Sükkerî (ö. 1686), Şehrî (ö. 1660), Şühî (ö. 1683), Tâ'ib (ö. 1683), Tıybî (ö. 1679), Tecellî (ö. 1688), Tıflî (ö. 1660), Va'dî (ö. 1678), Vahyî (ö. 1718), Vecdî (ö. 1661), Vecihî (ö. 1660) ve Yahyâ (ö. 1644).

¹³ Kurân-ı Kerîm; Secde 22, Zuhuruf 41, Duhan 16, Araf 136, Hicr 79, Zuhuruf 25-55.

anlamından yola çıkarak, iki farklı toplumda zinanın nasıl cezalandırıldığı konusunda örnekler verdik.

Roman kahramanı Hester Prynne örneğine bakıldığında, kızıl damga cezasının verilmesine etken olan Püritenizm'i de göz önünde bulundurmak gerekir. Püritenizm, 17. yüzyılda İngiltere'den Boston'a gelen göçmenler tarafında yayılmıştır ve I. Elizabeth'in İngiliz Kilisesi'nde başlattığı reformist harekete karşı çıkan, kendini "saflığı" aramak olarak tanımlayan bir Protestan doktrin ve ibadet şeklidir.¹⁴ Romanda Hester'a önce ölüm cezasının verilmesi kararlaştırılmış daha sonra ise "kızıl damga"ya karar verilmiştir. Bu şekilde onuru ve haysiyeti zedelenen Hester'ın işlediği suç, hem kendisine hem de yaşadığı topluma unutturulmayacak, "kızıl damga"yla teşhiriyle devamlı hatırlatılacaktır. Hester'ın kocası, ona bu cezanın verilmesinden memnundur çünkü bu şekilde kendisinin intikamının alındığını düşünür fakat yine de onun kocası olmaktan utanır, Hester'ın adını açıklamasını istemez. Rahip ise, Hester'la birlikte olduğunu söyleme cesaretini gösteremez.

Çağdaş hukuk sistemi açısından teşhirin bir ceza olup olmadığı tartışmalıdır.¹⁵ Ceza, sadece kanunla korunabilen; amacı suç işlediği mahkeme kararıyla sabit olan kimseyi yine mahkeme kararıyla kusurunun karşılığı olarak bazı yoksunluklara tabi kılarak ıslah etmek ve genel önlemeyi temin etmek için korkutucu yaptırımdır.¹⁶ Aynı zamanda ceza, telafi edilebilmeli, tamir edilebilmeli veya cezanın geri alınması mümkün olmalıdır.¹⁷ Bu sebeple teşhir, hem insan onurunu ve haysiyetini zedelemesi hem de telafisinin mümkün olmamasıyla çağdaş ceza hukukuyla bağdaşmaz. Buna rağmen teşhir Osmanlı'da yaygın uygulanan bir cezadır. Meselâ, aşağıda, 1720 şenliğinden bir minyatür ayrıntısında, eksik ağırlık ölçüleriyle suçüstü yakalanmış bir esnaf ve samandan yapılmış bir giysi içinde kılık değiştiren muhtesip (muhtesip, zabıta gibi, Osmanlı'da asayiş sağlayan görevlilerdendir.) görülmektedir. (Resim 1)¹⁸ Bu esnaf başına geçirilen tahtaya dizilmiş ağırlık ölçüleriyle teşhir edilmektedir:

---

¹⁴ tr.wikipedia.org/wiki/Püriten

¹⁵ Konuyla ilgili olarak şu makaleye bakılabilir: Ahmet Kılınç, "Mukayeseli Hukuk ve Hukuk Tarihi Açısından Yaptırım Türü Olarak Teşhir", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 1007-1032.

¹⁶ Bahri Öztürk-Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara 2006, s. 279.

¹⁷ Bahri Öztürk - Mustafa Ruhan Erdem, age., s. 269.

¹⁸ Esin Atıl, *Levni ve Surname Bir Osmanlı Şenliğinin Öyküsü*, İstanbul 1999, s. 182.

Resim 1

Resim 2

Asıl konumuzla ilgili olan başka bir teşhir cezası da Seyyid Lokman'ın Hünernâme'sinde minyatürize edilen “çengel cezası”dır. Müslüman kadınlarla zina eden gayrı Müslimler, minyatürdeki gibi çengellere asılarak işkence ile idam edilirdi. (Resim 2)¹⁹

Bir teşhir cezası olan “necis işkembe” ile ilgili ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz. Bu cezanın kadına mı erkeğe mi yoksa ikisine de mi uygulandığı konusunda kaynaklarda farklı bilgiler verilmiştir. Diğer taraftan İslam hukukunda zinanın cezası “recm”dir. Recmin de Osmanlı Devleti'nde sadece bir defa uygulandığı kaydedilmiştir.²⁰ Bu sebeple, necis işkembe cezasının İslamî kaynaklı olmasına da şüpheyle bakılmalıdır. Bu cezayla kadın/erkeğin başına pis hayvan işkembesi sarılarak onların pis bir iş yaptığı, manen ve madden kirlendikleri, “kızıl damga”daki gibi topluma teşhir edilerek anlatılmıştır. Zinanın intikamının bu şekilde alınmasıyla sokakta dolaştırılarak aşağılanan kişiler ve ceza, toplumun bilincine de kazınmış olmaktadır.

Kaynaklar

Akkuş, Metin, *Nef'i Divânı*, Ankara 1993.

¹⁹ Seyyid Lokman, *Hünernâme*, C. II, TSMK H1524 vr. 172b, Ahmet Atilla Şentürk, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999, s. 228.

²⁰ Mustafa Avcı, *Osmanlı Hukukunda Suçlar*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2004, s. 1.

- And, Metin, “XVI.Yüzyıl da Osmanlılarda Cezalar”, *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 3, 1 Nisan 1969, s. 32.
- Aslantaş, Gazanfer, *Vecîhî, Hayatı, Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1994.
- Atıl, Esin, *Levni ve Surname Bir Osmanlı Şenliğinin Öyküsü*, İstanbul 1999.
- Avcı, Mustafa, *Osmanlı Hukukunda Suçlar*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2004.
- Ayan, Hüseyin, *Cevrî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eseleri ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Erzurum 1981.
- Bacon, Francis, “Öç Üstüne”, *Denemeler*, çev. Akşit Göktürk, YKY Yayınları, İstanbul 1999.
- Bilkan, Ali Fuat, *Nâbî Divânı I-II*, İstanbul 1997.
- Çağlayan, Nagihan, *Nisârî Divânı (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas 2007.
- Coşkun, Ali Osman, *Sîmkeş-zâde Feyzî Divânı (İnceleme-Metin-İndeks)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 1990.
- Çağlı, Adnan, *Vişnezâde İzzetî (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1990.
- Çakır, Zehra Vildan, *Hevâyî (Kuburi-zade) Divânı'nın Tenkitli Metni ve İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi SBE, Edirne 1998.
- Çelen, Ahmet, *Kelîm Hayatı, Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 1994.
- Çınar, Bekir, *Tıflî Ahmed Çelebi Hayatı Edebî Kişiliği Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 2000.
- Çıpan, Mustafa, *Fasîh Divânı İnceleme Tenkitli Metin*, İstanbul 2003.
- Demirel, Şener, *17. Yüzyıl Şairlerinden Şehrî (Malatyalı Ali Çelebi), Hayatı, Sanatı, Divânı'nın Tenkitli Metni ve Tahlili*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ 1999.
- Deniz, Sebahat, *Tecellî ve Divânı*, İstanbul 2005.
- Doğan, Güler, *Tâ'ib Mehmed Çelebi ve Divânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi SBE, İstanbul 2003.
- Ercan, Özlem, *Peşteli Hisâlî Divânı Tahlili (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi SBE, Bursa 2003, C. 1-2.
- Erol, Erdoğan, *Sükkerî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı*, Ankara 1994.

- Ersöz, Gülden Esra, *Ni'metî Divânı*, Çukurova Üniversitesi SBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2007.
- Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zıllî, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini I. Kitap İstanbul*, hzl. Orhan Şaik Gökyay, İstanbul 1996.
- Hamami, Erdal, *Râmî Divânı*, Ankara 2001.
- Harmancı, M. Esat, *Süheylî Ahmed bin Hemdem Kethüdâ Divân*, Ankara 2007.
- Hawthorne, Nathaniel, *Kızıl Damga*, çev. Utku İlban Coşkunoglu, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2008;
- Hawthorne, Nathaniel, *Kızıl Damga*, çev. Z. Gülümser Ağrıer Çuhadar, Arion Yayınları, İstanbul 2002.
- Hillary, Allan, "Küller Küllere", *Öç Öyküleri Antolojisi*, çev. Haluk Erdemol, İstanbul 2002, s. 224-230.
- Horta, Osman, *Nedîm-i Kadîm Divânçesi*, Ankara 1987.
- İpekten, Haluk, *İsmetî Divânı*, Ankara 1974.
- İpekten, Haluk, *Nâilî Divânı*, Ankara 1990.
- Kaplan, Mahmut, *Neşâtî Divânı*, İzmir, 1996.
- Karacan, Turgut, *Bosnalı Alaaddin Sâbit Divân*, Sivas 1991.
- Karaköse, Saadet, *Nevizâde Atâyî Divânı Kısmî Tahlil-Metin*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi SBE, Malatya 1994.
- Kasır, Hasan, *Sabrî Mehmed Şerîf Divânı (İnceleme Karşılaştırmalı Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum 1990.
- Kavruk, Hasan, *Şeyhüslîlâm Yahyâ Divânı*, Ankara 2001.
- Kaya, Bilge, *XVII. Yüzyıl Divân Şairi Mantıkî Ahmet Efendi Divânçesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara 1991.
- Kaya, Bayram Ali, *Azmî-zâde Hâletî Dîvânı: C. I: Hayatı Edebî Kişiliği, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkitli Metni (Introduction and Critical Edition of His Divan), C. II: Giriş ve Divân'ın Tıpkıbasımı: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 894. Introduction and Facsimile Edition of Manuscript Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Hazine 894*, Harvard 2003.
- Kayaalp, İsa, *I.Ahmed ve Divânı*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 1991, s. 35.

- Kılınç, Ahmet, “Mukayeseli Hukuk ve Hukuk Tarihi Açısından Yaptırım Türü Olarak Teşhir”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 1-2, 2007, s. 1007-1032.
- Külekçi, Numan, *Gani-zâde Nâdirî, Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserler: Divânı ve Şeh-nâmesinin Tenkitli Metni*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 1985.
- Mermer, Ahmet, *Mezâkî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni*, Ankara 1991.
- Mermer, Ahmet, *Vecdî ve Divânçesi*, Ankara 2002.
- Öztürk, Bahri - Erdem, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Ankara 2006.
- Spandounes, Theodore, *On the Origin of the Ottoman Emperors*, Translated and edited by Donald M. Nicholl, Cambridge University Press, New York 2009.
- Şentürk, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1999.
- Tak, Sabiha, *Tıybî ve Türkçe Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul 1999.
- Taş, Hakan, *Vahyî Divânı ve İncelemesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004, C. 1-2.
- Top, Yılmaz, *Dîvân of Şuhî, Critical Education-Textual Analysis*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boğaziçi Üniversitesi SBE, İstanbul 2003.
- Tournefort, Joseph de, *Tournefort Seyahatnâmesi*, çev. Zülâl Kılıç, İstanbul 2005.
- Uludağ, Erdoğan, *Şeyhülislâm Bahâyî Divânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum 1992.
- Üzgör, Tahir, *Fehîm-i Kadîm, Hayatı, Sanatı, Divân'ı ve Metnin Bugünkü Türkçesi*, Ankara 1991.
- Yenikale, Ahmet, *Ahmet Nâmî Dîvânı ve İncelemesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul 2002.
- Yücel, Mahmut, *Va'dî ve Dîvânı (Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi SBE, Adana 2001.